

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Баланың эмоционалдық сферасын қалыптастырудағы тәрбиешінің рөлі.

ЖАРИЯЛАНДЫ
26.09.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/182645/>**Мадиева Дана Кахаровна***Шымкент қаласы**Абай ауданы**ЖШС «Гүлмерей» бөбекжай – балабақшасы**Тәрбиеші***Кіріспе**

Мектепке дейінгі кезең – баланың тек ойлау, қимыл-қозғалыс және тілдік қабілеттері дамиды, сонымен бірге оның эмоционалдық әлемінің қалыптасу уақыты. Эмоциялар – баланың ішкі жан дүниесінің айнасы. Қуану, ренжу, қорқу, мейірім, жанашырлық сияқты сезімдер осы жаста біртіндеп реттеліп, дұрыс бағыт ала бастайды. Эмоциялық сферасы бай бала өмірге құштар, өзгелермен тез тіл табыса білетін, өз сезімін ашық жеткізе алатын әрі өзін-өзі дұрыс бағалайтын тұлға болып өседі.

Эмоционалдық әлемнің қалыптасуы – баланың болашақтағы мінез-құлқына, адамдармен қарым-қатынасына, өмірлік ұстанымына тікелей әсер етеді. Ерте жастан эмоцияларын дұрыс танып, оларды басқаруға үйренген бала өмірде де табысты, төзімді, шыдамды болып келеді.

Бұл үдерісте тәрбиешінің рөлі айрықша. Себебі бала күнінің көп бөлігін балабақшада өткізеді, ал тәрбиеші – оның алғашқы ұстазы әрі бағыт берушісі. Тәрбиеші балаға мейірім, қамқорлық, қолдау көрсете отырып, оның эмоциялық әлемін байытады, жағымды қасиеттерді қалыптастырады. Әрбір жылы сөз, мадақтау, сенім арту – баланың өзін бағалауын арттырып, ішкі әлемін ашуға ықпал етеді. Сондықтан тәрбиеші тек білім беруші ғана емес, баланың жан дүниесін қалыптастыратын рухани жетекші болып саналады.

Негізгі бөлім.**1. Тәрбиеші – эмоционалдық қолдаудың қайнар көзі**

Баланың көңіл-күйіне ең алдымен тәрбиешінің қарым-қатынасы әсер етеді. Егер тәрбиеші баланы жылы сөзбен қарсы алса, ол өзін қауіпсіз әрі қажетті сезінеді. Эмоциялық қолдау – баланың ішкі сенімін нығайтып, өзіне деген оң көзқарасты қалыптастырады.

Мысалы, бала тапсырманы дұрыс орындай алмаса, оны жазғырмай, керісінше қолпаштап, «келесіде жақсы шығады» деп қолдау білдіру – оның ерік-жігерін арттырады.

2. Эмоцияны басқаруды үйретудегі тәрбиешінің рөлі

Мектепке дейінгі жастағы балалар өз эмоцияларын басқаруды әлі толық меңгермеген. Олар ашуын жасыра алмайды, ренішін бірден көрсетеді немесе қуанышын асыра білдіреді. Тәрбиешінің міндеті – осы эмоцияларды дұрыс бағыттап, реттеуді үйрету.

Баланы сабырға шақыру, тыныс алу жаттығуларын үйрету – ашуды жеңілдетуге көмектеседі. Сезімін сөзбен жеткізуге баулу – эмоциялық мәдениетті дамытады.

Басқаның көңіл-күйін түсінуге үйрету – жанашырлық пен мейірімділікке тәрбиелейді.

3. Тәрбиешінің үлгі-өнегесі – эмоционалдық дамудың негізі

Балалар ересектерге еліктейді. Егер тәрбиеші өз эмоциясын дұрыс басқарып, сабырлы, мейірімді қарым-қатынас жасаса, балалар да осы үлгіні қабылдайды.

Мысалы:

Тәрбиеші дауыс көтермей, мәселені байыппен түсіндірсе – балалар да дау-дамайды айғайсыз шешуге бейімделеді. Баланың жетістігіне қуанып, шын жүректен мадақтаса – ол да өзгенің жетістігін бағалауды үйренеді. Осылайша, тәрбиеші тек сөзбен емес, іс-әрекетімен де балаларға үлгі болып, олардың эмоционалдық мәдениетін қалыптастырады.

4. Эмоциялық дамудағы ойын мен шығармашылықтың маңызы.

Тәрбиеші баланың эмоциялық әлемін дамыту үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді орнымен пайдаланады. Баланың ішкі сезімін сыртқа шығаратын ең қолайлы құрал – ойын мен шығармашылық әрекеттер. Ойындар, сурет салу, ән айту, би, рөлдік драмалар – барлығы балаға өз сезімін еркін білдіруге мүмкіндік береді. Ойын барысында бала қуаныш, реніш, қорқыныш сияқты түрлі эмоцияларды бастан кешіріп, оларды бақылауды үйренеді. Мәселен, қуыршақ театры арқылы кейіпкерлердің көңіл-күйін ойнап көрсеткенде бала эмоцияларды тануды ғана емес, оларды басқаруды да меңгереді.

Шығармашылық іс-әрекеттер – баланың эмоциялық тәжірибесін кеңейтіп, жан дүниесін байытатын таптырмас құрал. Сурет салған бала өзінің көңіл-күйін бояулар арқылы жеткізеді, ән айтқанда шаттық сезімін сыртқа шығарады, би қимылдары арқылы

ішкі энергиясын еркін босатады. Бұл әрекеттер баланың эмоционалдық мәдениетін дамытып, өзін еркін сезінуіне жол ашады.

Сонымен қатар шығармашылық жұмыс балалардың эмпатиясын, яғни өзгенің сезімін түсініп, оны бөлісе білу қабілетін қалыптастырады. Бірге ән айтып, ортақ сахналық қойылымға қатысқан бала жолдасының қуанышына ортақтасып, ренішін де сезіне біледі. Мұндай тәжірибе – оның болашақта адамгершілігі мол, мейірімді, айналасындағыларға жанашырлықпен қарайтын тұлға болып өсуіне негіз болады.

Осылайша, ойын мен шығармашылық – баланың эмоциялық дамуын қамтамасыз ететін ең маңызды тетіктердің бірі. Тәрбиешінің бұл процесті сауатты ұйымдастыруы баланың жан дүниесін байытып қана қоймай, оның тұлғалық қасиеттерінің де үйлесімді дамуына ықпал етеді.

5. Эмоциялық дамуда тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен жұмысы

Эмоцияны тәрбиелеу тек балабақша қабырғасымен шектелмеуі тиіс. Баланың сезімін басқаруды үйренуі, жағымды эмоцияларды дамытып, жағымсыз әсерлерден арылуы үшін отбасы мен балабақша арасындағы тығыз байланыс қажет. Егер тәрбиеші мен ата-ана бір бағытта жұмыс істесе, балаға берілетін тәрбие жүйелі болады да, оның нәтижесі әлдеқайда жемісті шығады. Тәрбиеші ата-анамен үнемі байланыста болып, баланың мінез-құлқындағы ерекшеліктерді, көңіл-күйіндегі өзгерістерді бөлісіп отыруы маңызды. Мысалы, егер бала ұялшақ немесе тұйық болса, тәрбиеші ата-анаға үй жағдайында оған көбірек көңіл бөліп, жылы сөздер айту, бірге ойын ойнау немесе шығармашылықпен айналысуға кеңес береді. Ал егер бала ашушаң немесе шамадан тыс эмоциясын көрсетсе, ата-анаға оны сабырлы әңгімеге тарту, эмоцияны сөзбен жеткізуге үйрету жолдарын ұсынады.

Ата-ана мен тәрбиешінің бірлескен еңбегінің тағы бір маңызды қыры – балаға ортақ мейірім мен қолдау көрсету. Егер бала өзін үйде де, балабақшада да бағалы әрі маңызды сезінсе, оның эмоциялық әлемі байып, сенімділік артады. Мұндай қолдау баланың ашық мінезді, төзімді әрі өзгенің сезімін түсіне білетін тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, баланың эмоционалдық сферасының қалыптасуында тәрбиешінің рөлі орасан зор. Ол – баланың жан дүниесіне жылу беретін, сенімін нығайтатын, эмоцияларын басқаруды үйрететін тұлға. Тәрбиешінің мейірімі, сабырлығы, үлгі-өнегесі баланың мінез-құлқына, қарым-қатынасына және болашақтағы өмірлік ұстанымына тікелей әсер етеді.

Эмоциялық мәдениеті қалыптасқан бала – ашық мінезді, қайырымды, төзімді, өзгелерді түсіне білетін тұлға болып өседі. Сондықтан тәрбиеші еңбегі – тек бір баланың

ғана емес, тұтас қоғамның болашағына қосылған баға жетпес үлес.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Выготский Л.С. *Ойлау және сөйлеу*. – Мәскеу: Педагогика, 2006.
2. Эльконин Д.Б. *Балалық шақ психологиясы*. – Мәскеу: Просвещение, 2005.
3. Баймұратова Б. *Мектепке дейінгі балалардың даму психологиясы*. – Алматы: Мектеп, 2017.
4. Сарыбайқызы Н. «Мектепке дейінгі балалардың эмоциялық дамуы және тәрбиешінің рөлі» // *Педагогика және психология*, №2, 2020.
5. Оразымбетова Қ. «Эмоциялық мәдениетті қалыптастырудың әдістері» // *Қазақстан мектебі*, №3, 2019.
6. Әлімқұлова Ш. «Баланың эмоциялық сферасын дамытудағы ойынның рөлі» // *Отбасы және балабақша*, №1, 2021.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.